

Coronapandemins påverkan på civilsamhället i Örebro län

En analys av enkäter våren och hösten 2020

Coronapandemins påverkan på civilsamhället i Örebro län

En analys av enkäter gjorda under våren och hösten 2020

Linda Adolphson, Mona Hedfeldt

2021-02-19

Dnr: 21RS1756

ISBN: 978-91-983396-3-5

Rapport: 2021:02

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	6
Omvärldsbild civilsamhället	7
Nationellt	7
Regionalt	9
Folkbildningen och pandemin	9
Länsidrotten och pandemin	10
Stödpaket hos Region Örebro län	10
Enkäter till studieförbund och ideella föreningar i Örebro län	12
Frågeställningar och svarsfrekvens	12
Enkät svar studieförbund	13
Situationen i april-maj 2020	13
Situationen i oktober-november 2020	14
Enkät svar föreningar	16
Situationen i april-maj 2020	16
Situationen i oktober-november 2020	17
Enkät svar kulturföreningar	19
Situationen i april-maj 2020	19
Situationen i oktober-november 2020	20
Enkätanalys	22
Påverkan på verksamhet	22
Förlorade inkomster	22
Behov av stöd	23
Föreningarnas särskilda insatser till följd av pandemin	24
Sammanfattning av analys	24
Slutdiskussion	26
Förslag på åtgärder	26

Sammanfattning

Civilsamhället och kulturen har påverkats mycket under coronapandemin, såväl verksamhetsmässigt som ekonomiskt. Förbud, råd och rekommendationer har genom exempelvis begränsningar av antal personer vid allmänna sammankomster, både lett till färre evenemang och minskade inkomster för organisationerna. Samtidigt utgör också civilsamhället en viktig del i samhälleligt stöd, för att stödja särskilt utsatta grupper, minska ofrivillig ensamhet och sprida information om hur smittspridningen kan minskas.

Denna analys har gjorts för att få en ökad förståelse gällande pandemins påverkan på civilsamhället i Örebro län. Rapporten baseras på enkäter som genomfördes under våren och hösten 2020 som ger ögonblicksbilder av situationen för föreningar då. Sex enkäter genomfördes:

- Två till föreningar inom Region Örebro läns föreningsstöd (föreningar på regional nivå eller med verksamhet på flera platser i länet).
- Två till studieförbunden som har stöd från Region Örebro län
- Två till kulturföreningar i länet

Parallellt med dessa lägesbilder har även andra kartläggningar genomförts och lägesbilder sammanställts. På den nationella nivån har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor sammanställt lägesbilder under samma tidsperiod. På den regionala nivån har även civilsamhällsorganisationer själva kartlagt, samlat information och sammanställt lägesbilder, exempelvis Örebro läns bildningsförbund och RF-Sisu. Dessa analyser kompletterar den bild som vi ser på ett viktigt sätt, precis som information som framkommer i ansökningar från organisationer till stödpaket som Region Örebro län under 2020 har arbetat med.

Gemensamt för resultaten i enkäterna är:

- Civilsamhället har påverkats av pandemin. Verksamhet har ställts in, flyttats fram och ställts om i olika grad.
- I och med påverkan på verksamhet finns också förlorade inkomster och behov av stöd.
- Digitalisering av verksamhet inom studieförbund och föreningar har ökat, i vissa fall i hög grad.
- Vissa civilsamhällsorganisationer har genomfört stödjande insatser i och med pandemin. I vissa fall har det genomförts mer verksamhet än normalt.

Pandemin och minskad verksamhet i civilsamhället innebär risk för ökad psykisk ohälsa och minskat deltagande i civilsamhället. I synnerhet grupper som redan innan

pandemin hade behov av sociala sammanhang påverkas. Detta är något som andra rapporter påpekar.

I den regionala utvecklingsstrategin framgår att Region Örebro län ska verka för att stärka förutsättningarna för civilsamhället i länet. Att stödja civilsamhället under och efter pandemin så att möjlighet till återhämtning finns är därför viktigt. Förslag på fortsatta stödåtgärder är därför:

- Att verksamhet under pandemin inte enbart används som underlag till beräkning eller utgångspunkt för stöd och bidrag kommande år.
- Att inte kräva tillbaka tidigare utbetalt bidrag så som föreningsstöd.
- Möjlighet att ansöka om ekonomiskt stöd till föreningar och studieförbund som uppvisar ekonomiskt bortfall till följd av corona alternativt genomför stödjande insatser i och med corona.
- Dialog med civilsamhället för att undersöka framtida stödbehov.
- Lyhördhet och flexibilitet inför föränderliga situationer.

Inledning

Året 2020 blev ett annorlunda år för hela världen. Under mars 2020 trädde de första restriktionerna i kraft i Sverige i samband med coronapandemin. Smittspridningen satte fart i samhället och världen var i ett mycket utsatt läge med ett nytt virus. Äldre och riskgrupper skulle isolera sig och det rådde förbud mot stora folksamlingar. Under sommaren och tidig höst såg läget lite lugnare ut i Sverige gällande smittspridningen. Många såg hopp om att kunna återgå till ett mer normalt liv under sommaren, men liksom i övriga Europa kom så småningom under hösten andra vågens smittspridning med hög fart och restriktionerna och förbuden blev allt strängare.

Civilsamhället och kulturen har påverkats mycket under pandemin, liksom mycket annat i vårt samhälle. Denna analys har gjorts för att få en ökad förståelse gällande coronapandemins påverkan på civilsamhället i Örebro län. Huvudsyftet med analys som baseras på enkäter har varit att få en ögonblicksbild och djupare kännedom om hur föreningar och studieförbund påverkats i och med pandemin under 2020. Ett delsyfte har också varit att ta fram ett underlag för hur Region Örebro län kan stötta civilsamhället i länet. Parallellt med denna analys har det även hos området Kultur och ideell sektor hos Region Örebro län gjorts en mer omfattande kartläggning gällande kulturen i Örebro län under coronapandemin.

Omvärldsbild civilsamhället

Nationellt

Civilsamhället har påverkats av pandemin, såväl verksamhetsmässigt som ekonomiskt. Förbud, råd och rekommendationer har genom exempelvis begränsningar av antal personer vid allmänna sammankomster, både lett till färre evenemang - och minskade inkomster för organisationerna. Samtidigt utgör också civilsamhället en viktig del i samhälleligt stöd, för att stödja särskilt utsatta grupper, minska ofrivillig ensamhet och sprida information om hur smittspridningen kan minskas.

På nationell nivå har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor sammanställt en lägesbild under hösten 2020. Lägesbilden bygger, precis som vår kartläggning, på enkäter genomförda under våren (april) och hösten (slutet av september till mitten av oktober), men även på djupintervjuer.

Några av de huvudsakliga resultaten som MUCF visar är:

- De flesta organisationer har påverkats genom att de har ställt in verksamhet.
- De flesta har också ställt om, framförallt till digital verksamhet.
- Pandemin har negativ påverkan på organisationernas ekonomi, och det finns en fördröjningseffekt där organisationerna kommer att påverkas kommande år.
- De statliga stödpaketen har främst fördelats till organisationer som har påverkats negativt ekonomiskt av pandemin. Stödpaketen upplevs förbättra situationen och ge möjligheter att behålla anställda. Barn- och ungdomsorganisationer har i större utsträckning tagit del av dessa stöd. Dock har informationen om de statliga stöden upplevts som otydlig.
- Funktionsvariation, ålder och digital kompetens påverkar möjligheterna att vara aktiv i civilsamhället under pandemin.
- Organisationerna bedömer att pandemin leder till ökad psykisk ohälsa, minskad tillgång till stöd och minskat deltagande i civilsamhället.
- Organisationerna efterfrågar ekonomiskt stöd och dialog för att hantera konsekvenserna av pandemin.

MUCF:s lägebild visar att det finns både likheter och skillnader inom civilsamhället när det gäller pandemins påverkan. Deras rekommendationer är följande:

- En nära dialog med civilsamhället kring utformningen av olika stöd och bidrag för nästkommande år för att kunna möta civilsamhällets nya behov och utmaningar. Här är det också viktigt att påminna sig om att civilsamhället omfattar olika verksamheter och att påverkan och behov kan se olika ut. Här påtalar MUCF att vissa organisationer redan har påverkats ekonomiskt,

medan andra väntar stor påverkan kommande år. Ekonomiskt stöd är något som de flesta organisationer ser som det viktigaste som offentliga aktörer gör för att minska pandemins negativa påverkan på civilsamhället och deras målgrupper. Dialog är viktigt för att behov och utmaningar hos civilsamhället ska mötas, nationellt, regionalt och lokalt. MUCF pekar också på att vissa grupper i samhället verkar drabbas särskilt hårt under pandemin. Här nämner de t.ex. personer med funktionsnedsättning, liksom ett ökat behov av stöd bland personer i social eller ekonomisk utsatthet.

- För att digitaliseringen ska vara en möjlighet för hela civilsamhället behövs kompetensutveckling, verktyg och resurser. MUCF nämner till exempel digital säkerhet, tillgång till uppkoppling och digitala verktyg samt kunskapslyft för grupper med låg digital kompetens som viktigt för att motverka att den ökade digitaliseringen skapar ojämlika förutsättningar.
- Ambitionen bör vara att offentliga aktörer genom stöd till civilsamhället bidrar till långsiktighet, självständighet och ett diversifierat samhälle. Detta utifrån principerna för politiken för det civila samhället (självständighet och oberoende, dialog, kvalitet, långsiktighet, öppenhet och insyn samt mångfald).

Ett viktigt påpekande i MUCF:s rapport är att underlaget ej är representativt, därför kan resultaten inte generaliseras. Man bör tolka slutsatserna med försiktighet, men de kan ge en viktig indikation på utmaningar och konsekvenser som civilsamhället i sin helhet står inför. MUCF påpekar också att underlaget samlades in innan den kraftiga ökningen av covid-19 fall i slutet av oktober och november.

Ett antal nationella stödpaket med anledning av pandemin som civilsammansorganisationer har kunnat ta del av har lanserats under 2020. Dessa finns sammanställda på MUCF:s webbplats: <https://www.mucf.se/stodpaket-fran-regeringen>. Denna sida uppdateras också kontinuerligt med de stöd som har aktuell ansökningsperiod, nya stöd och förslag till nya stöd. Stöd som genomfördes under 2020 innefattade bland annat:

- Kompensationsstöd och omställningsstöd till idrotten
- Organisationsbidrag till allmänna samlingslokaler
- Stöd till kulturorganisationer för inställda och uppskjutna evenemang och kulturbidrag
- Till organisationer för att motverka ensamhet hos äldre
- Till organisationer som stödjer människor i utsatthet

De nationella stödpaketet riktade till civilsamhället har varit inriktade på specifika målgrupper eller verksamheter. Det har inte funnits generella stödpaket för att ställa

om på nationell nivå. På europeisk nivå har det funnits stöd till civilsamhället med bland annat fokus på digitalisering.

Regionalt

Folkbildningen och pandemin

Under våren (slutet av maj samt juni) genomförde även Örebro läns Bildningsförbund (ÖLBF) en enkät med sina medlemsorganisationer.¹ Detta för att få en bild av hur genomförandet av folkbildning såg ut under våren och för att få en bild av ekonomiska och verksamhetsmässiga effekter.

I ÖLBF:s rapport framgår att studieförbunden har följt beslut som tagits i samverkansorganisationen Studieförbunden och följt Folkhälsomyndighetens rekommendationer. Rapporten lyfter fram stort engagemang hos studieförbunden när det gäller att ställa om verksamhet. Ett viktigt beslut var Folkbildningsrådets beslut i mars om att folkbildning får bedrivas digitalt, vilket innebar att studieförbund kunde arbeta med att ställa om till verksamhet i digitalt format (studiecirklar, kulturprogram och föreläsningar). Dock ställdes under våren en del verksamhet in, i flera fall mer än hälften av den planerade verksamheten. När kulturverksamhet på särskilda boenden ställdes in på grund av besöksförbud resulterade det i att många kulturarbetare med koppling till studieförbunden blev sysslösa en period. Varmare väder gjorde det möjligt att genomföra verksamhet utomhus. Hos många av studieförbunden är åldersgruppen 70+ aktiv, vilket har lett till minskad verksamhet. Omställningsaktiviteter har handlat om exempelvis promenader och andra aktiviteter utomhus. Många av studieförbunden har arbetat med kompetenshöjning hos personal, cirkelledare och medlemsorganisationer när det gäller digitalisering.

I ÖLBF:s rapport påpekas att studieförbunden är organiserade på olika sätt och att de ekonomiska effekterna därför ser olika ut. De flesta av studieförbunden hade under våren känt av minskade intäkter. Rapporten nämner här i första hand uteblivna deltagaravgifter för kurser som inte kunde genomföras och i andra hand uteblivna intäkter för uthyrning av lokaler. Några av studieförbunden hade under våren tillåtit personal och infört korttidsarbete, men inte alla.

Under våren ansåg samtliga studieförbund att pandemin skulle komma att påverka deras ekonomi inte bara under 2020, utan även ett par år framåt innan ett ”normalläge” återigen är nått.

¹ I ÖLBF:s enkät deltog bland ABF, Bilda, Folkuniversitetet, Ibn Rushd, Kulturens, Medborgarskolan, NBV, RF-Sisu, Studieförbundet Vuxenskolan. Deras enkät omfattade även folkhögskolorna Fellingsbro, Hällefors, Karlskoga, Kävesta, Sima och Örebro.

De beslut som fattades först hos Folkbildningsrådet och sedan hos Region Örebro län och några av länets kommuner om att 2020 inte kommer att vara bidragsgrundande för kommande år gav enligt rapporten viss trygghet åt studieförbunden, vilket innebar att det kunde tänka lite mer långsiktigt.

Lärdomar från våren som nämns i ÖLBF:s rapport rör bland annat digitalisering. Här finns å ena sidan en positiv erfarenhet: omställningen till digital verksamhet har många gånger gått bra, trots att digital verksamhet inte testats i större utsträckning tidigare och att det digitala mötet inte kan ersätta det fysiska mötet mellan människor. Å andra sidan finns en medvetenhet om att den digitala folkbildningen inte når alla. Det finns ett digitalt utanförskap. Man ser att det kräver kunskap, utrustning och bra uppkoppling, som långt ifrån alla har. Rapporten lyfter också fram den oro som finns över att pandemin påverkar den psykiska ohälsan och i synnerhet de grupper som redan innan pandemin hade behov av sociala sammanhang. Detta är nära kopplat till folkhälsa och ÖLBF menar att det finns behov av att fokusera på detta framöver.

ÖLBF genomför också en rapport för att fånga upp pandemins effekter under hösten 2020. I skrivande stund är dock inte denna rapport färdig.

Länsidrotten och pandemin

RF-SISU Örebro län har i november 2020 genomfört en undersökning bland 125 av länets idrottsföreningar om hur pågående pandemi påverkat verksamheten. Om denna går att läsa i Delrapport 1 Sociala och folkhälsokonsekvenser av Covid-19.

Undersökningen visar att drygt hälften av föreningarna uppger att de påverkats negativt av pandemin och att en minskning av medlemsantalet har skett i ungefär en fjärdedel av föreningarna. För idrottsföreningarna har pandemin också inneburit minskade intäkter. När det gäller påverkan på verksamheten rapporterar föreningarna att det framför allt gäller tävlingar, egna arrangemang, utbildning och folkbildning samt träning. En tredjedel av föreningarna uppger att de genomfört särskilda insatser, utöver kärnverksamheten, med anledning av pandemin. Exempel på detta är information till medlemmarna om restriktioner, sociala möten, stöd till personer i riskgrupp med matinköp med mera och träning utomhus.

Stödpaket hos Region Örebro län

Både under våren och hösten har Region Örebro län delat ut ekonomiskt stöd med anledning av corona till studieförbund, föreningar och kulturaktörer. Under juni och december fördelades först 350 000 kronor och sedan 290 000 kronor till olika studieförbund och ideella föreningar som i och med pandemin genomförde stödjande insatser samt fått ett ekonomiskt bortfall. Det var under första stödomgången 23 organisationer som fick ta del av stödet, och under andra stödomgången 13

organisationer. Många av föreningarna var sociala stödorganisationer. Region Örebro län har även delat ut coronastöd till kulturaktörer. Där har professionella kulturaktörer och kulturinstitutioner tilldelats en stor del av stödet, men kulturföreningar har också haft möjlighet att ansöka om stöd. Under våren kunde kulturföreningarna bland andra kulturaktörer ansöka om stöd för ekonomiskt bortfall till följd av pandemin. Totalt fördelades då 500 000 kronor. Under december månad delades också ut ett stöd från Region Örebro län till kulturaktörer på 290 000 kronor, där var det största fokus i utdelning på professionella kulturskapare. Det var en kulturförening som fick ta del av stödet.

Enkäter till studieförbund och ideella föreningar i Örebro län

För att undersöka coronapandemins påverkan på civilsamhället i Örebro län har enkäter skickats ut till studieförbund, föreningar och kulturföreningar. Urvalet består av studieförbund och föreningar som får regionalt föreningsstöd, dessa har verksamhetsorganisering på regional nivå alternativt regionalt omfattande verksamhet i länet. Urvalet består även av lokala och regionala kulturföreningar insamlade av utvecklingsledare som arbetar med regional främjandeverksamhet inom kultur i Örebro län. Enkätanalysen syftar till att ge en lägesbeskrivning under 2020, under våren och under hösten.

De första enkäterna skickades ut med möjlighet att besvaras i april-maj. För att ge en fingervisning om dåvarande läge kan nämnas att ändringen i förordningen om förbud mot att hålla allmänna sammankomster beslutades av regeringen den 27 mars. Detta beslut innebar att det som huvudregel i Sverige var förbjudet att anordna allmänna sammankomster och offentliga tillställningar med fler än 50 deltagare. Utifrån dessa enkätsvar gjordes en Powerpointpresentation som bland annat framfördes under sammanträdet för den regionala kulturnämnden den 12 juni. Resultatet gav en indikation om rådande situation i början av pandemins skeende.

Uppföljande enkäter skickades ut med möjlighet att besvaras under oktober-november. När de uppföljande enkäterna utformades var det i ett ”lugnare” läge av pandemin. Under svarsperioden sågs tendenser till ökning av smittspridning men i mitten på november, strax efter att svarstiden på enkäten stängts, hade Sverige ett allvarligt läge gällande smittspridningen och flera skärpta restriktioner. Regeringen lade under en presskonferens den 16 november fram förslaget om att skärpa förbudet ytterligare för att anordna allmänna sammankomster och offentliga tillställningar med fler än 8 deltagare. Detta är alltså avgörande för hur organisationerna har svarat, uppfattat situationen och hur vi tolkar resultaten.

Frågeställningar och svarsfrekvens

Det har under våren skickats ut tre enkäter som till största del är lika men där vissa termer är anpassade efter aktuell verksamhet. Enkäternas frågeställningar utgår från generell påverkan av verksamheten med möjlighet till tillägg i fritextsvar. De tre enkäter som skickades ut under hösten är utformade på liknande vis men med lite färre frågor totalt sett.

Svarsfrekvensen var under våren:

- Studieförbunden: 70%
- Föreningar: 70%

- Kulturföreningar: 80%²

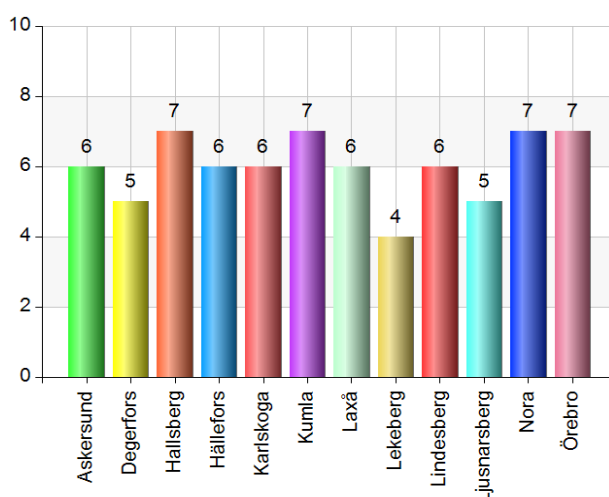
Svarsfrekvensen var under hösten:

- Studieförbunden: 60%
- Föreningar: 48%
- Kulturföreningar: 51%

Enkät svar studieförbund

Situationen i april-maj 2020

Studieförbunden har verksamhet i hela Örebro län. Enkäten har skickats ut till de studieförbund och bildningsförbund som får regionalt bidrag. För den enkät som skickades ut i april har 7 av 10 svarat, och har alltså en svarsfrekvens på 70%.

Figur 1. Kommuner som de svarande studieförbunden har uppgett verksamhet i.

I enkäten uppger samtliga svarande att verksamheten har påverkats till följd av coronapandemin. Samtliga svarar också att de har behövt förändra verksamhet och att verksamhet har flyttats fram eller blivit inställd. Samtliga svarar även att verksamheten påverkats genom lägre efterfrågan än normalt, avbokningar och att de har färre deltagare/publik än normalt. 6 av 7 (86%) svarande uppger att de förlorat inkomster, detta kan exempelvis kopplas till att färre deltagare och publik kan delta, vilket drabbar entré- och deltagaravgifter.

² Av kulturföreningar svarade 82%, dock var det en av dessa som svarade att de inte höll på med kulturverksamhet. Det var därför 80% som besvarade hela enkäten.

Samtliga svarar att det genomförs mer verksamhet digitalt. I ett fritextsvar framkommer att det utifrån Folkbildningsrådets regelverk gjorts öppningar för att erbjuda digital verksamhet, vilket ses som positivt. Flera svarar att verksamhet gått över till distans och digital verksamhet. Inget studieförbund svarar att de genomför mer verksamhet än normalt.

I enkäten som skickades ut under våren svarar 4 av 7 studieförbund (57%) att de har tillåtit personal till följd av corona. De som anger att de har tillåtit personal uppger att det totalt gäller 66 personer. Dessa kan ha arbetat i olika hög arbetsgrad. Det är även 3 av 7 studieförbund (43%) som svarar att de sagt upp personal. Totalt rör det sig om 16 personer, även här kan dessa ha arbetat i olika hög arbetsgrad. 1 av 7 studieförbund anger att de anställt färre personer än planerat på grund av corona. Ingen av de svarande anser att det är en stor risk att verksamheten behöver läggas ned.

6 av 7 (86%) uppger även att de är i behov av stöd. 1 av 7 uppger att de inte vet om de är i behov av stöd. I fritextsvar framkommer att det framförallt ses som mest hjälpsamt att bidraget från Region Örebro län för 2021 fryses likt Folkbildningsrådets stöd och att framtida stöd inte baseras på inrapporterad verksamhet 2020. Det finns också ett önskemål om extra teknikstöd samt kunskapsutbyte med regionen som ett stöd i att möta nya utmaningar.

Studieförbunden har i denna enkät också fått frågan om de på något särskilt sätt arbetar för att bidra i samhället under coronapandemin. I fritextsvar framkommer att det pågår ett övergripande digitaliseringsarbete för att bedriva tidigare fysisk verksamhet digitalt. Det görs livesändningar med kulturprogram på äldreboenden och informationsspridning.

Situationen i oktober-november 2020

Enkäten som skickades ut till studieförbunden på hösten har skickats till samma 10 studieförbund och bildningsförbund som enkäten i våras. De får regionalt bidrag och har verksamhet i hela Örebro län. Höstens enkät besvarades av 6 stycken och har därmed en svarsfrekvens på 60%.

I enkäten uppger samtliga svarande att det har genomförts mindre verksamhet år 2020 på grund av corona. I fritextsvar framkommer att verksamhet påverkats bland annat genom att det utifrån restriktioner krävts större lokaler och färre deltagare. Därav ökar kostnaderna samtidigt som intäkterna minskar. Det finns också en osäkerhet över verksamhetsvolym och ekonomi längre fram. Kontakt med föreningar, studiegrupper och medarbetare uppges ha försvårats under pandemin.

I enkäten uppger 2 av 6 (33%) att de har merkostnader i och med nya arbetssätt på grund av corona. I enkäten uppger även 2 av 6 (33%) att de förlorat inkomster på grund av corona. Överlag uppges minskad omsättning under 2020 jämfört med 2019.

I höstens enkät är det ingen som svarar att de anställt färre än planerat på grund av corona, detta skiljer sig från vårens enkät vilket kan bero på att olika studieförbund har besvarat enkäten. 2 av 6 (33%) uppger att de permitterat anställda på grund av corona och 1 av 6 (17%) uppger att de tvingats säga upp anställda på grund av corona.

I fritextsvar uppger 2 av 6 (33%) att de klarar sig ekonomiskt tack vare att kommande bidrag inte kommer att baseras på inrapporterad verksamhet för år 2020 utan istället för år 2019. På frågan om studieförbundet är i behov av stöd svarar 2 av 6 (33%) Ja, lika många svarar Nej och Vet ej. De som svarat ja svarar att det framförallt är ekonomiskt stöd och mer tid för omställning av nya riktlinjer för regionalt stöd till studieförbunden som bedöms vara mest hjälpsamt. De nya riktlinjerna för Region Örebro läns stöd till studieförbund träder i kraft inför bidrag 2023. Det är även 2 av 6 (33%) som uppger att de fått stödinsatser till följd av corona.

På frågan om de ser några positiva effekter av coronapandemin lyfts framförallt den digitala kompetensutvecklingen och snabba omställning som pandemin framtvingat. Liksom i vårens enkät är det ingen som svarar att verksamheten har eller kommer att läggas ner inom en nära framtid på grund av corona.

"Alla medarbetare jobbar hemifrån och all fysisk studieverksamhet har varit inställd fram till augusti. Möten, besök, studiecirkel och kulturprogram har genomförts via digitala verktyg. Vi har tappat mycket av vår verksamhet."

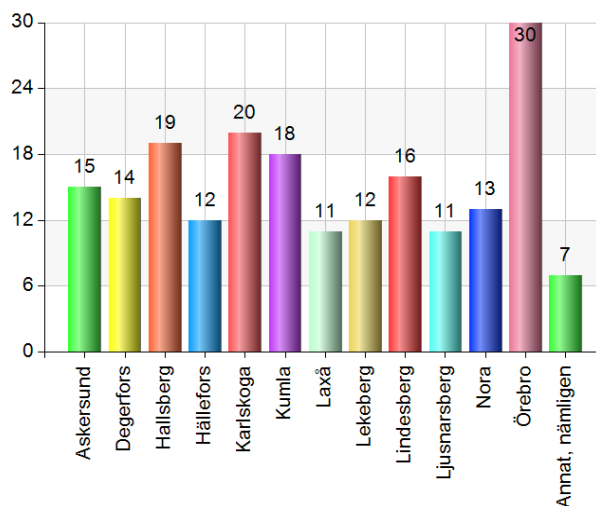
"Nya digitala verktyg har prövats med stor framgång. Många studiegrupper är nu bekväma med att ha studiecirkel via Internet. Hemarbetet är inte endast av ondo. Det finns många fördelar med att mötas oftare via digitala verktyg. Att slippa resor är bra både för att minska stress och för miljön."

Citat från fritextsvar

Enkät svar föreningar

Situationen i april-maj 2020

Enkäten skickades ut till 54 föreningar som får föreningsstöd av Region Örebro län. Det var 38 föreningar som svarade på enkäten, vilket innebär en svarsfrekvens på 70%. De flesta föreningarna har verksamhet på flera platser i länet, det finns även föreningar som uppger att de har verksamhet i alla länets kommuner.

Figur 2. Kommuner där svarande föreningar har uppgett verksamhet.³

32 av 38 av föreningarna (84%) svarar att de påverkats i stor eller i mycket stor utsträckning av coronapandemin. 35 av 38 (92%) uppger att de behövt förändra sin verksamhet. Förändringarna handlar främst om inställda resor, aktiviteter och möten alternativt omställning till kontakt via telefon eller via digitala verktyg. 36 av 38 (95%) uppger att de varit tvungna att flytta fram verksamhet och 34 av 38 (89%) uppger att de också varit tvungna att ställa in verksamhet helt. Andra sätt som föreningarna uppger har påverkats är att mer verksamhet genomförs digitalt, att de har fått avbokningar, färre deltagare och lägre efterfrågan än normalt. Lite mer än hälften (58%) av föreningarna bedömer att coronapandemin kommer att påverka verksamheten i stor utsträckning eller i mycket stor utsträckning under 2020.

16 av 38 föreningar (42%) uppger att de har förlorat inkomster med anledning av pandemin. 20 av 38 (53%) uppger att de har anställda. 4 av föreningarna uppger att de anställt färre personer än planerat, 3 av föreningarna uppger att de permitterat personal och 1 förening uppger att de sagt upp personal på grund av pandemin.

³ För svarsalternativet ”Annat, nämligen:” har föreningar uppgett att de har verksamhet i hela länet, vissa har angett att de också har verksamhet i andra län.

6 av 38 föreningar (16%) bedömer att de är i behov av stöd, i fritextsvar rör det sig främst om ekonomiskt stöd. 17 av 38 (45%) uppger att de inte vet om de är i behov av stöd under vårens enkät.

2 av 38 föreningar bedömer att de kan komma att tvingas lägga ned. Några föreningar uppger att de snarare kommer att behövas mer på grund av pandemin. I fritextsvaren uppger ett flertal föreningar att de börjat arbeta på andra sätt. Det nya arbetssättet handlar främst om digitalisering men också att man använder sig mer av sociala medier.

Det är även 8 av 38 föreningar (21%) som uppger i vårens enkät att de genomför mer verksamhet än normalt. I fritextsvar framkommer att ny verksamhet i och med pandemin genomförs, som tillverkning av skyddsutrustning till vården och matjänster. I ett annat fritextsvar beskrivs att viss efterfråga sjunker medans det istället är andra saker som efterfrågas.

Situationen i oktober-november 2020

Enkäten skickades under hösten ut till samma 54 föreningar som hade möjlighet att svara på den första enkäten. Det var då 26 föreningar som svarade, en svarsfrekvens på 48%.

21 av 26 föreningar (81%) upplever att coronapandemin påverkat föreningen i stor eller i mycket stor utsträckning. Påverkan har främst berott på inställd verksamhet, inställda aktiviteter och möten men också genom omställning till mer digitala möten. 25 av 26 (96%) uppger att mindre verksamhet än normalt har genomförts 2020 på grund av coronapandemin, men det är samtidigt 3 av 26 föreningar (12%) uppger att de genomfört mer verksamhet än normalt på grund av corona. Möjligtvis kan detta visa att det sker mindre av ordinarie verksamhet, men mer verksamhet som normalt inte genomförs.

9 av 26 föreningar (35%) uppger att de förlorat inkomster på grund av coronapandemin. 4 föreningar (15%) uppger att de har fått merkostnader på grund av nya arbetssätt. Ingen förening har fått ökade inkomster på grund av corona. I fritextsvaren uppger några föreningar att minskade intäkter har balanserats av minskade utgifter. I fritextsvaren framkommer en oro gällande risk för minskat medlemsantal och minskade aktiviteter ska ge mindre inkomster 2021. Övriga negativa effekter av pandemin som beskrivs är ökad ensamhet och ökad psykisk ohälsa bland medlemmar.

En förening uppger att de har fått permittera anställda på grund av coronapandemin och en förening uppger att de anställt färre. Ingen förening har tvingats säga upp anställda på grund av pandemin. Ingen förening uppger heller att den har lagts ned eller kommer att läggas ned på grund av corona. 4 föreningar (15%) uppger att de är i behov av stöd med anledning av pandemin. Det är främst ekonomiskt stöd de är i behov av.

Några föreningar beskriver i fritextsvar positiva effekter av coronapandemin. Det som framför allt nämns som positivt är digitaliseringen. Andra positiva effekter som nämns är att man blivit tvungen att tänka kreativt vid omställning av verksamhet. En förening uppger att de har fått tid över till kompetensutveckling på grund av pandemin.

"Inga kurser eller gemenskapsresor har kunnat genomföras sedan början på april. Dessa aktiviteter tillsammans med den lokala verksamheten utgör vår grund. Lokaler i länet har haft stängt eller med begränsat antal besökare när lokaler varit öppna. De har genomfört fler aktiviteter utomhus."

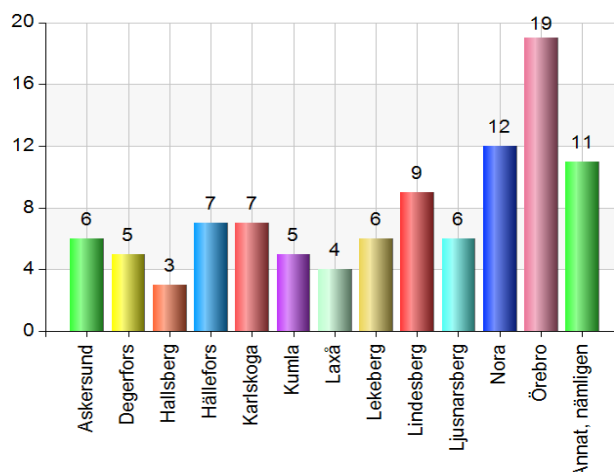
"All verksamhet är inställd. Det betyder inga träffar, möten, kurser, konferenser, studie-cirklar, gemensamma friskvårdsaktiviteter. ... Det innebär att alla våra 12.000 medlemmar har påverkats. Verksamheten tas upp igen så snart Corona-pandemin och myndigheter tillåter."

Citat från fritextsvar

Enkät svar kulturföreningar

Situationen i april-maj 2020

Enkäten skickades ut till 49 kulturföreningar och det var 40 kulturföreningar som svarade på enkäten varav en svarade att den inte arbetade med kulturverksamhet. 39 svarade på hela enkäten, därmed var det en svarsfrekvens på 80%.

Figur 3. Kommuner där svarande kulturföreningar har uppgett verksamhet.⁴

33 av 39 kulturföreningar (85%) upplever att coronapandemin påverkat föreningen i stor eller i mycket stor utsträckning. 32 kulturföreningar (82%) uppger att de behövt flytta fram verksamhet och 31 kulturföreningar (79%) uppger att de behövt ställa in verksamhet. Kulturföreningarna har påverkats genom avbokningar, lägre efterfrågan än normalt samt färre deltagare/publik än normalt sett. Samtliga kulturföreningar uppger att de även behövt förändra sin verksamhet på grund av corona. Förändringarna har främst bestått av inställda aktiviteter, avbokningar av lokaler samt genom omställning till digitala möten.

27 kulturföreningar (69%) bedömer att corona kommer att påverka verksamheten i hög eller i mycket hög grad under 2020. När det gäller 2021 är osäkerheten större. 17 kulturföreningar svarar att de inte vet om corona kommer att påverka även under 2021. 23 kulturföreningar (59%) uppger att de förlorat intäkter på grund av coronapandemin. Ingen kulturförening har tvingats permittera eller säga upp personal.

17 kulturföreningar (44%) ser ingen risk alls att föreningen ska tvingas lägga ned på grund av corona. Endast två föreningar ser det som en stor eller mycket stor risk att

⁴ På svarsalternativet "Annat, nämligen:" har några i fritext svarat att de även har verksamhet i andra län, vissa har svarat att de har verksamhet i alla länets kommuner.

föreningen tvingas lägga ned. 12 kulturföreningar (31%) anser att föreningen är i behov av ekonomiskt stöd.

Situationen i oktober-november 2020

Enkäten skickades ut till 49 kulturföreningar. Det var 25 kulturföreningar som svarade på enkäten, det vill säga en svarsfrekvens på 51%.

19 av 25 kulturföreningar (76%) upplever att corona påverkat föreningen i stor eller i mycket stor utsträckning. Påverkan består av inställda möten, inställd verksamhet, inställda evenemang/arrangemang och ingen uthyrning av lokaler. Ett fåtal kulturföreningar beskriver att de har ställt om till digitala möten. Några har också ställt om verksamheten och gjort arrangemang utomhus men då med begränsat antal besökare. Samtliga kulturföreningar uppger att de har haft mindre verksamhet än normalt.

14 kulturföreningar (56%) uppger att de har förlorat inkomster på grund av corona. Den främsta orsaken till förlorade inkomster uppges vara inställda arrangemang. Intäkter från sponsorer och medarrangörer har också minskat, samt intäkter från uthyrning av lokaler. En förening uppger att den har mindre intäkter men också mindre kostnader. En förening har uppgett att den haft merkostnader på grund av nya arbetssätt. Ingen förening uppger att de har tvingats permittera eller säga upp personal. Två kulturföreningar uppger att föreningen har lagts ned eller kommer att läggas ned inom en nära framtid på grund av corona.

På frågan om övriga negativa effekter på grund av pandemin uppger flera kulturföreningar att uteblivna sociala kontakter kan leda till psykisk ohälsa. En förening påpekar att även den fysiska hälsan hos medlemmarna riskerar att försämras då fysiska aktiviteter tvingats att ställa in. 12 kulturföreningar (48%) uppger att de är i behov av ekonomiskt stöd med anledning av coronapandemin. Det stöd som efterfrågas är främst ekonomiskt stöd till underhåll och drift av byggnader.

De flesta kulturföreningar uttrycker att det inte finns något positivt med coronapandemin. En kulturförening uttrycker dock att kreativiteten har ökat vad gäller mötesformer samt att arrangera aktiviteter på andra sätt än tidigare. Den digitala tekniken nämns som en stor tillgång.

"Föreningens intäkter består av bidrag från Kulturrådet och medlemsintäkter. Föreningens uppgift är att stötta och fortbilda sina medlemmar på olika sätt. 2020 har vi valt att ställa in alla planerade aktiviteter och fördelat medlen till våra medlemmar i form av idéskiss-stipendier."

”Vi har ställt in all planerad verksamhet från mars månad och uthyrning av lokalen.”

”För oss har det påverkat verksamheten på så sätt att det är svårt att genomföra planerad verksamhet då målgruppen i stort består av medlemmar i riskgruppen. ... Föreningarna försöker så gott de kan och vissa föreningar klarar sig ett år på detta sätt, men många kommer att ha mycket svårt att klara en sommarsäsong till utan inkomster. Dessa föreningar fyller också en mycket stor social funktion både för medlemmar men också för det lokala samhället, som nu är starkt påverkad för många.”

Citat från fritextsvar

Enkätanalys

Påverkan på verksamhet

I enkäterna framkommer att det överlag skett en stor påverkan i de svarandes verksamhet samt att det sker betydligt mindre verksamhet än vanligt år 2020 på grund av coronapandemin. Mycket verksamhet ställs in och flyttas fram. För studieförbunden framkommer att det finns ett behov av större lokaler. Digital utrustning ökar kostnaderna samtidigt som det är färre deltagare och publik och intäkterna minskar. Det finns också en osäkerhet över verksamhetsvolym och ekonomi längre fram. De flesta svarande uppger att de behövt förändra sin verksamhet, och några uppger att kreativiteten har ökat vad gäller att arrangera och genomföra på nya sätt. Föreningar uppger att nya arbetssätt främst handlar om digitalisering, men också att genomföra exempelvis kulturarrangemang utomhus med ett begränsat antal besökare. Även för kulturföreningarna har det skett många avbokningar samt varit färre deltagare/publik än normalt. Med en stor del inställd verksamhet och verksamhet som är omställd till digital är det många som också får ett minskat socialt umgänge. En viktig faktor för att minska smittspridning, men i enkäterna uttrycks oro för medlemmars och deltagares psykiska hälsa. Några föreningar uppger i fritextsvar att de snarare kommer att behövas mer på grund av pandemin. Detta kan kopplas till stödjande insatser i och med pandemin, samt verksamhet där behovet ökat i och med pandemin.

Inget av studieförbunden uppger att de behöver lägga ner sin verksamhet till följd av corona under något av enkättillfällena. Studieförbunden har ofta en rikstäckande verksamhet med lång historisk organisation. Gällande föreningarna ser deras verksamhet, historia och vidd väldigt olika ut. 2 av 38 föreningar svarade vid första enkäten att de kan komma att tvingas lägga ned på grund av pandemin. Under höstens enkät var det däremot ingen förening som uppgav att föreningen lagts ned eller kommer att läggas ned. Detta kan dock bero på att det inte är samma föreningar som svarat vid de två enkättillfällena. Av de angivna svaren ser vi att antalet föreningar som riskerar att lägga ner inte har ökat mellan våren och hösten. Även gällande kulturföreningarnas enkät svarade 2 stycken både under våren och hösten att de ser en stor eller mycket stor risk att tvingas lägga ned. De föreningar som inte kan driva in inkomster men som har fasta utgifter, så som exempelvis egna lokaler hamnar helt klart i en svår situation.

Förlorade inkomster

Under vårens enkät uppgav studieförbunden att 6 av 7 (86%) hade förlorat inkomster till följd av pandemin. Under höstens enkät är det däremot enbart 2 av 6 (33%) av studieförbunden som uppger att de förlorat inkomster. Att vi ser en skillnad här kan bero på flera olika saker. Det är olika studieförbund som har besvarat enkäterna under

våren och hösten och situationen med pandemin har skilt sig mycket mellan vår och höst. Frågan kan också ha tolkats på olika sätt. Viktigt att ha med sig framöver är dock att studieförbund har förlorat inkomster. Hur mycket inkomster som förlorades under 2020 är dock oklart i denna enkätstudie.

Kulturföreningar uppger i högre grad att de förlorat inkomster i och med pandemin än övriga föreningar. Av kulturföreningarna anger först 59% och sedan 56% att de förlorat inkomster, samtidigt som det hos övriga föreningar är under våren 42% och under hösten 35% som uppgav att de förlorat inkomster. Detta kan betyda att kulturföreningarna kan ha drabbats hårdare än övriga föreningar ekonomiskt. Kulturföreningarna uppger som främsta orsak inställda arrangemang, men även minskade bidrag från sponsorer och medarrangörer samt uthyrning av lokaler. Inkomster för entré- och deltagaravgifter har minskats drastiskt, men offentliga bidrag har till största del inte minskats under pandemin.

I den första enkäten svarar studieförbunden att 4 av 7 (57%) har permitterat personal till följd av corona och att det rör sig om 66 personer. 3 av 7 (43%) uppger att de sagt upp personal och att det rör sig om 16 personer. Under hösten uppger något färre, 2 av 6 (33%) att de permitterat personal samt att 1 av 6 (17%) tvingats säga upp personal. Svaren kan skilja sig på grund av att olika studieförbund svarat under de båda enkäterna, men också på att situationen under pandemin har skilt sig åt under vår och höst. Frågan kan också ha tolkats olika. Vissa kanske under hösten har svarat på hur många som är permitterade just då.

En förening uppger att de har fått permittera på grund av coronapandemin och en förening uppger att de anställt färre. Ingen förening ska ha sagt upp personal. Gällande kulturföreningarna uppges även där att ingen sagt upp personal, detta kan bero på att kulturverksamheter med anställda också hänvisats till att svara på enkäten för kulturella och kreativa näringar och som är en del av kartläggningen om hur kulturen i Örebro län påverkats av pandemin.

Behov av stöd

I den första enkäten som skickades ut till studieförbunden uppgav 6 av 7 (86%) att de var i behov av stöd. I fritextsvar önskades att Region Örebro läns stöd till studieförbunden skulle frysas likt Folkbildningsrådet samt att stöd inte baserades på verksamhet för år 2020. Den 14 maj beslutade Region Örebro läns kulturnämnd att framtida stöd till studieförbunden för bidrag 2022 inte ska baseras på inrapporterad verksamhet från studieförbunden för år 2020. Kanske var det därför det under höstens enkät istället var 2 av studieförbunden (33%) som uppgav att de var i behov av stöd. Det kan även ha mottagits coronastöd från andra vilket minskat behovet av extra stöd.

Under vårens enkät uppgav 6 av 38 föreningar (16%) att de var i behov av stöd. Under höstens enkät uppgav 4 av 26 föreningar (15%) att de är i behov av stöd med anledning av pandemin. Detta kan tolkas som att behovet av extra stöd inte har minskat under året. Det är en högre andel kulturföreningarna som uppger behov av stöd, först 31% och sedan 48%. Då även en högre andel kulturföreningar uppgett att de förlorat inkomster, kan detta tyda på att kulturföreningarnas verksamhet drabbats mer än övriga föreningars. Här är det viktigt att påminna sig om att enkäten till kulturföreningar också skickades ut till lokala föreningar, medans övriga föreningar är på en regional nivå. Detta kan också tyda på att lokala föreningar påverkats i högre grad än regionala.

Föreningarnas särskilda insatser till följd av pandemin

I den första enkäten frågades om studieförbunden på något särskilt sätt arbetar för att bidra i samhället under corona. I fritextsvaren framkom att det framförallt gällde omställning till digitalisering. Det gjordes även livesändningar av kulturprogram på äldreboenden och informationsspridning. Det är även några föreningar som uppger i fritextsvar att de ser positivt på digitaliseringen. Under vårens enkät såg vi att 21% av föreningarna genomförde mer verksamhet än normalt.

I ansökningar om regionens coronastöd för stödjande insatser i pandemin syntes ett stort engagemang och kreativitet hos ideella föreningar. Det genomfördes många stödjande insatser av olika slag. Vissa föreningar såg ett ökat behov av stödjande insatser de normalt genomför. Andra föreningar upptäckte att de hade resurser och förmåga att genomföra ny verksamhet för att hjälpa i pandemin. Det har handlats åt gamla, spridits information på olika språk, varit fikaträffar ute för att minska ensamhet, ringts stödjande telefonsamtal, listan kan göras lång. Även i dessa enkäter syns i fritextsvar en stor omsorg för medlemmars, deltagares och invånares hälsa och välmående.

Sammanfattning av analys

Enkäterna skickades ut och besvarades i två olika lägen under pandemin 2020. Vårens enkät besvarades under ett läge med hög smittspridning. Höstens enkät besvarades efter en längre tid av minskad smittspridning och låga dödstal. Kort därefter vände dock smittkurvan och dödstalen uppåt och nya restriktioner infördes, vilket har påverkat civilsamhällsorganisationernas möjligheter att bedriva verksamhet. Enkätsvarens resultat är svåra att generalisera. Situationen under pandemin är föränderlig och denna kartläggning ger därför ögonblicksbilder av hur pandemin har påverkat civilsamhället.

Gemensamt för resultaten i enkäterna är:

- Civilsamhället har påverkats av pandemin. Verksamhet har ställts in, flyttats fram och ställts om i olika grad.
- I och med påverkan på verksamhet finns också förlorade inkomster och behov av stöd.
- Digitalisering av verksamhet inom studieförbund och föreningar har ökat, i vissa fall i hög grad.
- Vissa civilsamhällsorganisationer har genomfört stödjande insatser i och med pandemin. I vissa fall har det genomförts mer verksamhet än normalt.

Dessa resultat ser vi överensstämmer med de rapporter som tidigare har lyfts i dokumentet från MUCF och civilsamhällsorganisationer.

Slutdiskussion

Många kan nog hålla med om att vi längtar efter den sociala kontakt vi tidigare haft, som blivit så begränsad i och med pandemin. Föreningslivet och civilsamhället är en stor del av många invånares fritid. Civilsamhället kan möjliggöra utövande och lärande av intresse, träffar och gemenskap över generationsgränser, meningsfullt volontärarbete och för vissa även sin ordinarie arbetsplats.

Så småningom kommer en uppstart av verksamhet igen för både föreningslivet, civilsamhället och samhället i stort, men kanske har också pandemin medfört vissa bestående förändringar. Digitalisering och omställningen av verksamhet kan komma att finnas kvar i stor eller liten grad. Digitaliseringen som vi blivit allt mer vana vid kan förenkla regionsträffar med föreningar eller styrelsemöten. Det kan också bli lättare att exempelvis sprida sina intressen och nå ut i digitala sociala forum. Kanske hittar fler en gemenskap i sina intressen via internet istället för via föreningslivet, eller kanske finns det en stor skärmtrötthet som istället minskar intresset för digitalt användande. Gällande digitalisering lyfter MUCF i sin rapport att det finns olika förutsättningar för olika grupper att delta digitalt, något som är viktigt att vara medveten om liksom de klyftor som ett alltmer digitalt samhälle kan innebära.

Pandemin har inneburit att civilsamhällsorganisationer inte har möjlighet att genomföra verksamhet. Det får konsekvenser för medlemmar och målgrupper. Möjligheten att vara aktiv i civilsamhället, att delta i sin förening eller utöva sin idrott, sina intressen eller delta i en studiecirkel tillsammans med andra människor har under 2020 varit begränsad. Här ser vi att det finns en oro hos organisationerna för folkhälsan och medlemmars och målgruppers psykiska hälsa.

I vår enkätstudie har kulturföreningar separerats från övriga föreningar. Vid separering av andra kategorier kan andra resultat visas. Kulturföreningarna i vår studie är både lokala och regionala, medan övriga föreningar främst är regionala. Lokala och regionala föreningar kan ha drabbats olika i och med pandemin.

Civilsamhället har förlorat inkomster under pandemin. Sannolikt är det framförallt organisationer som arrangerar evenemang för publik (inom exempelvis kultur eller idrott) och organisationer som på annat sätt finansieras genom försäljning, exempelvis genom att sälja utbildningar eller hyra ut sina lokaler.

Förslag på åtgärder

I likhet med MUCF:s slutsatser och principerna för politiken för det civilsamhället på nationell nivå är det viktigt att verka för långsiktighet, civilsamhällsorganisationernas självständighet och ett diversifierat samhälle. I den regionala utvecklingsstrategin

framgår att Region Örebro län ska verka för att stärka förutsättningarna för civilsamhället i länet. För att verka stödjande till civilsamhället och föreningslivet är fortsatt regionalt stöd viktigt. Det är också viktigt att den eventuella minskade mängden verksamhet civilsamhället bedriver under pandemin inte påverkar utgångsläget för stöd. Verksamheten bör ges möjlighet att återhämta sig för att driva verksamhet efter pandemin. Offentliga stöd kan ge en trygghet för föreningars och studieförbunds ekonomi, även om det ensamt inte är tillräckligt för att driva en hel verksamhet.

För att hjälpa föreningar och studieförbund vars verksamhet drabbats av pandemin, hjälpa till med uppstart av verksamhet och långsiktighet kan förslag till fortsatta stödåtgärder vara följande:

- Att verksamhet under pandemin inte enbart används som underlag till beräkning eller utgångspunkt för stöd och bidrag kommande år.
- Att inte kräva tillbaka tidigare utbetalt bidrag så som föreningsstöd.
- Möjlighet att ansöka om ekonomiskt stöd till föreningar och studieförbund som uppvisar ekonomiskt bortfall till följd av corona alternativt genomför stödjande insatser i och med corona.
- Dialog med civilsamhället för att undersöka framtida stödbehov.
- Lyhördhet och flexibilitet inför föränderliga situationer.

Region Örebro län

Område Kultur och ideell sektor

Telefonnummer: 019-602 10 00

Besöksadress: Eklundavägen 1, Örebro

Postadress: Box 1613, 701 16 Örebro

E-post: kultur@regionorebrolan.se

www.regionorebrolan.se/kultur

Region Örebro län